

סיכום הכנסת ה-25 והממשלה ה-37: פגיעה במערכת המשפט

אוגוסט 2026

הפרדת הרשויות וקיומה של מערכת של איזונים ובלמים בין רשויות השלטון השונות הן מנגנונים בסיסיים לקיומה של דמוקרטיה, וחיוניות להבטחת ההגנה על שלטון החוק ועל זכויות אדם ולמניעת שרירותיות שלטונית ושחיתות. מערכת משפט ואכיפת חוק אמיתית ומתפקדת, שיש לה הכוח לבקר את הממשלה, חייבת להיות עצמאית וחסרת משוא פנים. תפקידה להגן על שלטון החוק ועל האינטרס הציבורי ולא להיות כפופה או מחויבת לשיקולים פוליטיים כלשהם, ולנהוג בשוויון כלפי כל אדם. הפגיעה של הכנסת והממשלה היוצאות במערכת המשפט ואכיפת החוק חותרת תחת כל העקרונות החשובים הללו, ולמעשה מרוקנת את הדמוקרטיה מתוכן.

פרויקט הדגל של הקואליציה במהלך כהונת הכנסת ה-25 היה קידום **הפיכה משטרית**. יוזמות חקיקה ומדיניות נרחבות ביקשו להפשיט ממעמד ומסמכויותיהם את כל המוסדות הדמוקרטיים – מנגנוני הפרדת רשויות, מערכת משפט עצמאית, שלטון החוק, שקיפות וביקורת על השלטון, שוויון באכיפת החוק, תקשורת חופשית וחברה אזרחית. לצדן נהלה, ועדיין מנוהלת, מתקפה מכוונת של הסתה ודה-לגיטימציה נגד גורמים אלה ונגד כל מי שמבקר את השלטון. במקביל פעלה הממשלה לחזק את סמכויותיה שלה, לעשות פוליטיזציה למנגנונים שעצמאותם חיונית, ולעשות לגיטימציה לאכיפה בררנית ולפעילות בלתי חוקית שמשרתת אותה ואת עמדותיה.

פגיעה בהפרדת הרשויות, במערכת המשפט ובשלטון החוק, המלווה בהסתה ודה-לגיטימציה, היא **מאפיין של משטרים סמכותניים**, והיא מנוגדת לערכים הבסיסיים שעליהם מושתתים המערכת השלטונית בישראל ויחסיה של המדינה עם מדינות העולם הדמוקרטיות. מבחינת זכויות האדם, המשמעות של מהלכים אלה היא הרסנית: המוסדות והגופים שאמורים לבקר ולהגביל את כוחה של הרשות המבצעת מוחלשים או חוששים למלא את תפקידם, חלקם משרתים את השלטון ואחרים עוסקים במאבקים על עצם קיומם ומעמדם, והתוצאה היא עלייה באכיפה בררנית ומפלה, אובדן ההגנות מפני שרירות שלטונית ופגיעה הולכת וגדלה בזכויות האדם.

במסמך זה נתמקד בהחלשתה של מערכת המשפט. מסמכים אחרים בסדרה עוסקים בהיבטים אחרים של ההפיכה המשטרית, ובהם ערעור עקרון השוויון בפני החוק והמתקפה על התקשורת העצמאית.

הסתה ודה-לגיטימציה נגד מערכת המשפט

ההסתה והדה-לגיטימציה כלפי מערכת המשפט ושומרי הסף, התקשורת והחברה האזרחית, הן תהליכים מתמשכים שהאגודה לזכויות האזרח הצביעה עליהם [כבר לפני כ-15 שנה](#), אך הם התגברו לאין שיעור בתקופת כהונתה של הממשלה הנוכחית. ההסתה והדה-לגיטימציה של שרים וחברי כנסת נגד בית המשפט – בתקשורת, בכנסת, בדיונים בוועדות ובשנים האחרונות גם יותר ויותר באולמות בית המשפט עצמם – הן חלק בלתי נפרד מיוזמות החקיקה של ההפיכה המשטרית, ונועדו הן להטיל מורא על השופטים והיועצים המשפטיים והן לגייס תמיכה ציבורית למהלכי ההפיכה המשטרית. ההתקפה והדה-לגיטימציה על מערכת המשפט ועל שומרי הסף הן גם התקפה על הערכים שהם מייצגים, כמו שלטון החוק, שוויון בפני החוק, יושרה ומקצועיות. ברגע שמערכת המשפט הופכת ללא לגיטימית וללא רלבנטיות, נפתח פתח לפעולה מחוץ לחוק, לשרירות ולאלימות חסרת רסן – הן מצד השלטון והן מצד אזרחים.

השלב הראשון היה "רק" דה-לגיטימציה: שנים של הסתה על "בג"ץ השמאלני", "היועמ"שית" ו"הפקידים", ומתקפות אישיות ישירות וממוקדות על נושאות ונושאי תפקידים, כולל הסתה ברשתות החברתיות. הרעיון פשוט: אם הציבור לא מאמין במערכת המשפט, אם הוא רואה אותה כגוף עוין ומוטה פוליטית ולא כשומר בעל ערך – פתוחה הדרך להתעלם ממנה בלי לשלם מחיר.

לאחר שהקרקע הוכשרה, החל השלב השני: התעלמות מפסיקות של בג"ץ וחווות הדעת של היועצת המשפטית לממשלה – על ידי יצירת מעקפים, משיכת זמן ביישום החלטות (למשל חוק הגיוס) או חקיקת חוקים עוקפים, ושורה של יוזמות חקיקה שמטרתן להחליש את מערכת המשפט ולגרוע מסמכויותיה. המתקפות התחזקו, חברי כנסת ושרים, כגון [טלי גוטליב](#) ואיתמר בן גביר, החלו להגיע לדיונים בבג"ץ במטרה ברורה להסית, להפריע ו"לפוצץ" דיונים. נוצר מצב שבו שומרי הסף נאלצים להתמקד בהגנה עצמית ופועלים מתוך תחושת פחד ואיום.

בשלב השלישי והאחרון ההתעלמות הפכה בוטה ומוצהרת, עד כדי ביטול של כללי המשחק הדמוקרטיים ושל החוק. שרים [הצהירו במפורש שלא יקיימו](#) את פסיקות בג"ץ, והממשלה פעלה כראות עיניה בלי לנסות אפילו להציג מצג שווא של פעולה לפי החוק. כך, בשלוש שנים קצרות, הפכו הממשלה והכנסת את הרשות השופטת מעמוד תווך שלטוני ובלם חיוני למכשול שצריך לעקוף, ובהמשך – למשהו שאפילו לא צריך להתייחס אליו.

העבודה המופתית שעשתה הממשלה בריסוקה של מערכת המשפט בישראל יכולה למלא דוח שלם נפרד. כאן נפרט רק מספר דוגמאות לנקודות ציון בדרך (בסדר מקרי ולא כרונולוגי), שימחישו את היקף ועוצמת המתקפה על מערכת המשפט ושלטון החוק: הדחת היועצת המשפטית לממשלה בהליך בלתי תקין שנפסל בבג"ץ, לאחר מעל שנתיים של מתקפה ציבורית ממושכת וקשה נגדה; [התעלמות](#) מחוות הדעת שלה ושל היועצים המשפטיים; [התבטאויות מזלזלות](#), [משפילות](#), מסיתות ואף [אימוץ מפורשים](#) כלפי היועצים המשפטיים; [הצהרות](#) שהכנסת לא תכיר בפסיקות ובצווי בג"ץ, למשל בעניין הוועדה לבחירת שופטים ועילת הסבירות; אי כינוס הוועדה לבחירת שופטים; "אי הכרה" של שר המשפטים בנשיא בית המשפט העליון, [תקיפות מילוליות קשות](#) כלפיו והתעלמות מוחלטת של הממשלה ממנו – צעד שמעבר לרמה ההצהרתית יש לו [השלכות קשות](#) על יכולתה של מערכת המשפט לתפקד; קידום חקיקה בדרך של חקיקה פרטית כדי לעקוף את הייעוץ המשפטי של משרדי הממשלה; מינוי תדיר של מייצגים פרטיים לממשלה לעתירות בבית המשפט העליון; והצעת החלטה של הממשלה שביקשה להסדיר את אפשרות [לפעול ללא ייעוץ משפטי](#). כל אלה ועוד, כאמור, בנוסף ליוזמות החקיקה הרבות שיפורטו להלן בהרחבה, שכן הן מהוות את לב ליבה של ההפיכה.

חקיקה לפגיעה בכוחה ובעצמאותה של מערכת המשפט

ב-4.1.2023, בסמוך לאחר הקמת הממשלה, הכריז שר המשפטים יריב לוין על תוכניתה של הממשלה ל"רפורמה משפטית" מקיפה. בהמשך החלה הממשלה, בהובלתם של לוין ויו"ר ועדת חוקה ח"כ שמחה רוטמן, בצוואמי של יוזמות חקיקה שביקשו למעשה לחולל הפיכה משטרית ופגיעה ביסודות המשטר הדמוקרטי, להסיר את האיזונים והבלמים שמציבים גבולות ליכולתה של הרשות המבצעת לפעול, ובפרט – להגביל את העצמאות ואת יכולת הפיקוח של בית המשפט העליון.

ערעורה של מערכת המשפט מתוכנן היה להיעשות בשלבים, באמצעות כמה שכבות של חקיקה. השלב הראשון כלל את ביטול עילת הסבירות, שינוי הרכב הוועדה למינוי שופטים, ביטול הביקורת השיפוטית על חוקי יסוד וצמצום הביקורת השיפוטית על חקיקה רגילה (כולל ביטול פסקת ההתגברות). השלבים הבאים שהוצהר עליהם כללו שינוי של אופן המינוי של יו"ר ועדת הבחירות המרכזית, שינוי מעמדם של היועצים המשפטיים ועוד.

בעקבות המחאה הציבורית שהתעוררה, ולאחר מכן מתקפת חמאס בשבעה באוקטובר ופרוץ המלחמה, נבלם קידומה של ההפיכה, וחלק מהחקיקה המתוכננת לא הושלמה (למשל ביטול פסקת ההתגברות וחקיקה להחלשת היועצים המשפטיים של משרדי הממשלה ולפוליטיזציה שלהם). אך גם החקיקה שעברה מספיקה כדי לחולל שינוי משטרי ולפגוע במוסדות הדמוקרטיים ובשלטון החוק.

להלן החוקים המרכזיים שהתקבלו בכנסת ה-25 בהקשר זה.

החוק לביטול עילת הסבירות: התיקון לחוק יסוד: השפיטה, שאושר ביולי 2023, קבע כי בתי המשפט לא יוכלו לדון בסבירות ההחלטות של הממשלה, לרבות בענייני מינויים או החלטה להימנע מהפעלת סמכות. מטרת החוק היתה לפגוע באפשרות של בתי המשפט לפקח על רשויות המינהל – פיקוח שנועד להבטיח שוויון, הגנה על זכויות יסוד וכן הליך סדור וטוהר מידות בתהליכי קבלת ההחלטות של הרשויות. בעקבות עתירות שהוגשו נגד החוק, ובהן [עתירת האגודה לזכויות האזרח](#) ו**ארגוני זכויות אדם**, קבע בג"ץ שהחוק בטל. בג"ץ קבע גם שיש לו סמכות לערוך ביקורת שיפוטית על חוקי יסוד ולהתערב בהם במקרים חריגים וקיצוניים, שבהם הכנסת חורגת מסמכותה המכוננת.

חוק הוועדה לבחירת שופטים: התיקון לחוק יסוד: השפיטה, שהתקבל בכנסת במרץ 2025, שינה את הרכב הוועדה לבחירת שופטים ואת הרוב הנדרש למינוי שופטים בערכאות השונות ובבית המשפט העליון, באופן שמעניק רוב מובנה לגורמים הפוליטיים בוועדה. משמעות החוק החדש היא מתן זכות וטו לגורמים הפוליטיים על מינוי השופטים וצמצום השיקול המקצועי בהליך המינוי, דבר שצפוי להוביל לפוליטיזציה עמוקה של מינוי השופטים בכל הערכאות, כולל בבית המשפט העליון. כל שופט ידע שהוא יקודם רק אם יהיה מחויב לעמדה או לדרך מסוימת של מי שאחראי לקידומו, וכל שופט יזוהה פוליטית עם הפוליטיקאים שמינו אותו. מדובר בשינוי שפוגע קשות בעצמאותה של המערכת המשפטית, בשוויון בפני החוק, בהגנה על זכויות האדם ובמאבק בשחיתות. הוא גם פוגע באמון הציבור במערכת המשפט ובהיותם של השופטים חסרי משוא פנים ומחויבים אך ורק לשלטון החוק. החוק יכנס לתוקף בכנסת הבאה, ולכן, כך נראה, שר המשפטים נמנע מכינוס הוועדה לבחירת שופטים לצורך מינוי שופטי עליון, ומחכה לממשלה הבאה. [עתירת האגודה לזכויות האזרח](#) נגד החוק תלויה ועומדת בבג"ץ יחד עם עתירות נוספות.

חוק נציב תלונות הציבור על שופטים: החוק, שאושר במרץ 2025, משנה את אופן המינוי של הנציב, כך שבמקום בחירה של הוועדה לבחירת שופטים מתוך מועמדים שהוסכמו בין שר המשפטים לנשיא בית המשפט העליון, נקבע שהנציב ימונה על ידי ועדת מינוי חדשה, שבה יש רוב לנציגים פוליטיים. המשמעות היא שהתפקיד הפך לבעל זיקה פוליטית, דבר שמעורר חשש מפני אפשרות של רדיפה פוליטית של שופטים בישראל, הפעלת לחצים עליהם ואף פיטוריהם. החוק החדש פוגע בעצמאות המערכת ובאי התלות של השופטים, שהן חיוניות לקידום הצדק ולהבטחת אמון הציבור במערכת ובשופטים. עתירות נגד החוק עדיין תלויות ועומדות בבג"ץ.

חוק מח"ש (המחלקה לחקירות שוטרים): החוק, שהתקבל ביוני 2026, מקדם [פוליטיזציה של מח"ש](#), שאמונה על חקירה והעמדה לדין של שוטרים. רפורמה מקצועית במח"ש אולי נחוצה, אבל זאת בכדי לשפר את הליכי החקירה והעמדה לדין, כדי להבטיח צדק לציבור שנפגע ולשפר את אמון הציבור במשטרה ובמח"ש. אלא שהחוק שקודם עסק בפוליטיזציה של הארגון בכך שקבע שהמינוי וההדחה של ראש מח"ש יהיה באמצעות ועדה עם רוב פוליטי. צעד זה עלול להביא לקידום או מניעת חקירות של שוטרים על בסיס פוליטי בהתאם לאינטרסים של הממשלה המכהנת. בנוסף קבע החוק אי כפיפות של מח"ש להנחיות היועמ"ש לממשלה, דבר שמשפיע על השוויון והאחידות בפני החוק של שוטרים ביחס לציבור בכלל (ועלול גם לפגוע בשוטרים עצמם), ועל אמון הציבור במערכת כולה. עתירות שהוגשו לבג"ץ נגד החוק תלויות ועומדות.

חוק היועמ"ש (חוות דעת, ייצוג ופיקוח): בשנה האחרונה לכהונת הכנסת, יו"ר ועדת החוקה ח"כ רוטמן קידם באופן אינטנסיבי חוק קיצוני לפגיעה במעמדו ובסמכויותיו של היועץ המשפטי לממשלה. במסווה של דיון לגיטימי על פיצול התפקיד לשניים (יועץ משפטי לממשלה ותובע כללי) קודמה לבסוף הצעת חוק שנועדה לנטרל את סמכויות הייעוץ המשפטי לממשלה, ולהפוך את התפקיד לפוליטי ולכזה שישרת את הממשלה המכהנת ויאפשר לה לפעול ללא ריסון ומגבלות. החוק, שעבר ביולי 2026, [קובע בין השאר](#) שהממשלה תהא רשאית להתעלם מחוות הדעת של היועמ"ש לממשלה, שבמקרה של מחלוקת על היועמ"ש היא תוכל לייצג את עצמה בבית המשפט והיועמ"ש לא יוכל להציג את עמדתו, ושהיועמ"ש יהיה כפוף לפיקוח שר המשפטים, שיוכל להתערב בעבודתו. החוק יכנס לתוקף בכנסת הבאה. אם לא יבוטל, תהיה לו השפעה מרחיקת לכת מבחינת קיומו של שלטון החוק, ההגנה על זכויות האדם וטוהר המידות. האגודה לזכויות האזרח [עתרה לבג"ץ](#) נגד החוק.

[סיכום הכנסת ה-25 והממשלה ה-37 – כל המסמכים](#)